

Регіональна політика Європейського Союзу

Аналіз наднаціональної регіональної політики Європейського Союзу (ЄС) має особливу практичну цінність для України щодо цілеспрямованих зусиль українського керівництва у максимально стислі строки вирішити питання набуття асоційованого членства в ЄС та здійснити відповідні зміни в українському законодавстві. Такі зміни повинні, перш за все, контекстуально відповідати правовій базі ЄС і, водночас, мати характер поступального розвитку регіонів України.

Підсумки президентських виборів 1999 р., референдуму за народною ініціативою 16 квітня 2000 р. засвідчили підтримку українським народом політичного курсу Президента, уряду, парламентської більшості, однозначно легітимізували нормативні акти та політичні рішення влади. Факторами подальшого розвитку нашої держави є чітко визначені пріоритети державної політики, спрямовані на законодавче реформування, економічне відтворення, розвиток регіонів, соціалізацію ринку та інтегрування в європейські політичні структури.

Приділяючи особливу увагу регіональній політиці ЄС у даному дослідженні наголошується на доцільності і важливості вивчення досвіду визначення та вирішення територіально-адміністративних проблем інститутами Європейського Союзу. Таке вивчення сприятиме усвідомленню переваг наднаціонального управління, проведення спільної політики в межах ЄС у різних сферах, зокрема сільського господарства, розширення, єднання, безпеки і оборони тощо.

На сьогодні взаємодія країн-членів ЄС досягла такого рівня інтеграції, сутність якого знаменується гаслом європейської спільноти - "ЄС: від Союзу країн до Союзу регіонів". Протягом п'ятдесяти років економічний блок шести держав (Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) - 1951 р.) поступово перетворився у союз держав (Європейський Союз (ЄС) - 1993 р.) - соціально-економічний феномен ХХ століття, що лише починає ґрунтовно досліджуватися науковцями світу. Цим переконливо доведено, що зусилля з формування єдиного європейського політико-економічного простору не могло бути успішним без проведення цілеспрямованої регіональної політики.

Базовими цілями ЄС є поступове усунення обмежень та перепон у торгівлі між країнами-учасницями, встановлення загального митного тарифу в торгівлі з третіми країнами, ліквідація обмежень для вільного пересування людей, капіталів і послуг, проведення спільних заходів у галузях транспорту, сільського господарства, створення валютного союзу, уніфікація законодавства та податкової системи, розробка принципів узгодженої економічної політики. За таких умов взаємодія національних процесів відтворення стає все більшою, відбувається зближення економічних і політичних структур, формується надрегіональний господарський комплекс, нова культура стосунків між націями і людьми, незважаючи на гостру конкуренцію і певні міждержавні протиріччя. Водночас продовжується інтеграційний процес вирівнювання регіонального розвитку ЄС. Тобто обидва процеси - наднаціональний і регіональний - йдуть паралельно, формуючи у Європі надзвичайно потужне економічне і політичне утворення.

Визначальним елементом процесу регіонального єднання та розвитку є унікальний світовий політичний феномен - політика єднання, що здійснюється в межах ЄС. Започаткований на базі Римської Угоди, процес "гармонійного розвитку" трансформувався в "економічне та соціальне єднання" регіонів ЄС, що відповідно до вимог Єдиного Європейського Акту 1985 р. передбачає заходи поступового підтягування рівня найбідніших країн-членів ЄС до більш високого рівня їх партнерів через утворення Фонду єднання. Розділ XVII Договору про заснування Європейського співтовариства так визначає напрями економічного та соціального єднання: "З метою забезпечення

всбічного гармонійного розвитку Співтовариство розвиває та здійснює цілі, спрямовані на зміцнення економічного та соціального єднання..., має на меті скорочення відмінностей між рівнями розвитку окремих регіонів та ліквідацію відставання регіонів, що знаходяться у найменш привабливих умовах” (ст. 158) [1, с. 134]. На ці потреби ЄС виділив значні фінансові кошти. Структурні витрати зросли з 5% Європейського бюджету у 1975 р. до 35% у 1999 р., відповідно активізувалася фінансова політика ЄС.

Для здійснення фінансової політики єднання в межах Європейського Союзу існують п'ять спеціалізованих фондів:

- **Європейський фонд регіонального розвитку (ЄФРР)**, що має “допомагати подоланню головних регіональних дисбалансів у межах співтовариства шляхом участі в розвитку й структурному пристосуванні відсталих регіонів та переорієнтації занепадаючих промислових регіонів” (ст. 160) [1].

- **Фонд єднання (ФЄ)**, що утворюється Радою ЄС після консультацій з інститутами ЄС (Комісія, Парламент, Комітети ЄС) - “забезпечує фінансові внески для реалізації проектів у сфері охорони навколишнього середовища і трансєвропейських мереж у сфері транспортної інфраструктури” (ст. 161) [1, с. 135].

- **Європейський соціальний фонд (ЄСФ)** - сприяє професійній підготовці та перепідготовці населення.

- **Європейський фонд орієнтації та гарантій для сільгоспвиробництва (ЄФОГС)** - створює умови для модернізації аграрного сектора.

- **Європейський фонд орієнтації рибальства (ЄФОР)** - спрямований на модернізацію виробничих технологій та зміни в політиці зайнятості в рибальстві [2, с. 106].

Європейський фонд регіонального розвитку та Комітет з регіональної політики (заснований 1975 р.) у рамках бюджету Співтовариства, починаючи з 1975 р. заклали фундамент сучасної регіональної політики ЄС. Завдяки діяльності цих структур були збережені або створені нові робочі місця в економіці багатьох відсталих регіонів, знайдені засоби для розвитку в них інфраструктури (доріг, портів, туристичних комплексів тощо). В 1992 р. відбулося об'єднання фінансів фондів (за винятком Фонду єднання), у консолідований структурний фонд, діяльність якого погоджується з кредитною політикою Європейського Інвестиційного Банку і ЄОВС.

Таке об'єднання призвело до:

- збільшення удвічі сумарного обсягу засобів структурного фонду, що додало новий імпульс регіональній політиці;

- відмови від фінансування всіх старих програм і перехід до конкурсного принципу надання допомоги залежно від характеру “проблемних” територій.

Аналізуючи рівень регіонального розвитку окремих країн ЄС, слід зазначити, що незважаючи на високі показники економічного зростання в Іспанії (1997-1999 рр. - ріст ВВП на 4%), Португалії та Греції (1997-1999 рр. - 3,5%), саме ці країни продовжують залишатися економічно та соціально відсталими (рівень ВВП на душу населення у 1999 р. відповідно 81, 73, 68 одиниць від загального по ЄС - 100) [3, с. 10]. Наочним показником цього є співвідношення найбідніших і найбагатших регіонів ЄС. Середній прибуток 25 найбідніших регіонів ЄС у 2,5 раза менший за прибуток 25 найбагатших регіонів. Тому мета політики єднання полягає у гармонізації розвитку ЄС як єдиного цілого. Значні кошти, що виділяються бюджетом ЄС в галузі регіональної політики (1996 р. - 25% бюджету, 2000 р. - 36%) повинні допомагати національним зусиллям у розвитку відсталих регіонів, доповнювати національні програми.

Країни-члени ЄС проводять економічну політику розвитку регіонів не лише в рамках ЄС, а й самостійно, маючи на меті економіко-соціальне єднання у межах ЄС. Найбільшого успіху тут досягла Ірландія. Перебуваючи на економічній периферії ЄС до середини 90-х років, Ірландія мала темпи приросту ВВП у 1997 р. - 10%, 1998 - 8,9%, 1999 - 9,3%) і за період 1993-1999 рр. підвищила показник ВВП на душу населення з 83 до 112 одиниць від загального - 100 по ЄС [3, с. 11]. Значних успіхів досягли ФРН (східні землі) та Італія (південь) у вирівнюванні розвитку окремих регіонів відповідно

до середнього показника по державі. Отже, єднання допомагає активізувати економічну політику окремих країн ЄС, переваг економічного об'єднання європейських країн. Розвиток регіонів відбувається за відповідними програмами, які умовно є можливість поділити на:

- *національні програми*, що відповідають як інтересам країн, що їх здійснюють, так і ЄС в цілому;
- *наднаціональні програми*, що мають на меті поєднати регіональну і галузеву діяльність ЄС;
- *довгострокові специфічні програми ЄС*, орієнтовані на розвиток територій, що знаходяться в особливо важких стартових умовах (фінансування);
- *інтегровані програми*, у фінансуванні яких разом з ЄФРР бере участь також Європейський інвестиційний банк (ЄІБ).

Починаючи з 1979 р. Генеральний директорат з регіональної політики Комісії ЄС ухвалив залишати частину засобів Фонду Європейського регіонального розвитку у своїй компетенції, не передаючи їх національним урядам. Але найбільш істотні зміни регіональної політики відбулися у 1985 р., коли, по-перше, розрізнені регіональні проекти поступилися місцем комплексним програмам, а по-друге, жорсткі квоти при розподілі фінансів були замінені на так званий механізм поєднання еквівалентних виплат (гарантований мінімум) кожній країні, плюс частина коштів розподілялася Комісією за конкурсним принципом виходячи з пріоритетів усього Співтовариства. Все це сприяло єднанню інтересів європейських регіонів.

У 80-ті роки регіональна політика набула нового імпульсу розвитку. Рада Європи в 1985 р. прийняла “Європейську хартію про місцеве самоврядування”, а в 1989 р. - “Європейську (Мадридську) рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво територіальних утворень і їх владних органів”. 1984 р. у рамках ЄС перша спільна конференція Співтовариства розробила з теми “парламент - регіони” рекомендації щодо створення автономних регіональних органів і встановлення прямих контактів між ними і європейськими інститутами.

У 1988 і 1991 роках Європарламент прийняв “Хартію Співтовариства з проблем регіоналізації” і “Хартію регіонів Співтовариства”. Таким чином, було констатовано, що регіональна стратегія ЄС не має статичного характеру, вона реагує на політичні й економічні зміни у світі. Інтеграція країн Західної Європи та політика єднання сприяли зростанню економічних прибутків, подоланню значної економічної диференціації країн.

Реформування управління 1998 р., зокрема функцій Європейської Комісії, виокремили чотири принципи зв'язку структурних фондів та політики єднання. Перший принцип - принцип концентрації вимірів регіональної політики ЄС навколо пріоритетних регіональних напрямів, з урахуванням значних розбіжностей у розвитку європейських регіонів [2, с. 103-105]:

1. Група регіонів з низьким рівнем ВВП на душу населення (75% від середнього по ЄС), та окремі аграрні регіони. За період 1994-1999 рр. регіони цього напрямку отримали 70% сукупних обсягів структурних фондів (усі фонди, за винятком Фонду єднання) разом з ресурсами Європейського Інвестиційного Банку.
2. Група регіонів, що потерпіли внаслідок занепаду місцевої промисловості та потребують структурної перебудови, і регіони, рівень безробіття в яких перевищує середній по ЄС (9,6%). Загальні витрати - 11% від загального фінансування, що здійснювалося відповідними фондами.
3. Група регіонів - території, в яких існує тривале безробіття.
4. Група регіонів - з цільовим фінансуванням регіональних витрат на професійне навчання молоді та подолання безробіття серед молоді. Третя та четверта група разом - 11% загальних коштів структурних фондів.

5. Група регіонів, що потребують значних коштів з підтримки аграрного сектора (регіони підгрупи 5а), та регіони, що потребують диверсифікації аграрного сектора (регіони підгрупи 5б). Загальний обсяг фінансування - 4%.
6. Група регіонів з низькою заселеністю (країни півночі Європи) - 4% фінансових ресурсів.

Саме чітка спрямованість політико-фінансових зусиль ЄС дозволяє найбільш ефективно інвестувати ресурси бюджету структурних фондів ЄС та інших інвестиційних надходжень в регіональний розвиток.

Наступним принципом є принцип партнерства - максимальне зближення можливостей Європейської Комісії та органів влади на національному, регіональному та місцевому рівнях при підготовці та впровадженню рішень.

Третій принцип - принцип програмування: кожна програма на конкретному рівні прийняття рішень максимально узгоджена з іншими окремими програмами.

Четвертий принцип - принцип комплексності, передбачає фінансування з фондів ЄС завжди разом з витратами національних урядів [4, с. 209-233].

Європейський Союз працює з кожною групою регіонів за окремою програмою, що в принципі поєднується в один напрям - єднання. Сама структура ЄС істотно впливає на розвиток економіки окремого регіону. Завдяки широкій лібералізації обміну на ринку ЄС з'явилися нові можливості для модернізації виробництва, поглиблення спеціалізації і взаємного поділу праці, спільних інвестицій, торгових, кредитних та інших зв'язків між країнами-учасницями.

Починаючи з 1993 р. (вступ в дію положень Маастрихтської Угоди), розпочався новий етап розвитку регіональної політики ЄС. Справжній прорив у європейській регіональній політиці відбувся у 1994 р., коли Європейська Комісія розробила два документи: "Європа 2000: Співробітництво для європейського територіального розвитку" та "Суперництво та єднання: тенденції в регіонах". В цих документах стратегія регіонального розвитку ЄС визначалася через зростаюче суперництво територій в сфері глобальної економіки, поступовий прогрес сталого економічного розвитку, перегляд регіональних розбіжностей, необхідність економічного і соціального єднання.

Наступним кроком стали національні плани розвитку окремих територій (країн, регіонів країн) - Данська програма "До 2018", програма іспанського уряду на період з 1993 по 2007 рр. та інші. Такі програми були підтримані і частково фінансуються Структурними фондами та Фондом єднання ЄС [5, с. 12]. Економічні рішення окремих країн, підтримані інститутами ЄС, викликали політичні корективи курсу Європейського Союзу. В 1994 році утворено Комітет регіонів ЄС, який не лише розглядає та пропонує шляхи вирішення проблемних питань місцевого та регіонального розвитку, а й активно впливає на процес прийняття рішень головними інститутами ЄС, консультує регіональні, самоврядні структури управління, постійно контактує з національними урядами країн-членів. Комітет регіонів складається з 222 представників (Франція, ФРН, Італія та Велика Британія мають по 24 представники; Іспанія - 21; Австрія, Греція, Нідерланди, Португалія, Швеція - по 12; Данія, Фінляндія, Ірландія - по 9, Люксембург - 6). Термін повноважень складу Комітету - 4 роки. Слід зазначити, що членами Комітету є представники (керівники) органів регіонального та місцевого управління - обрані або призначені, що пропонуються Раді ЄС національними урядами і мають бути одностайно затверджені рішенням Ради ЄС. Водночас після затвердження складу всі члени Комітету позбавляються зобов'язань з боку національних урядів і діють в інтересах усіх регіонів Європейського Союзу. Це є ще одним свідченням намагань з боку ЄС максимально поєднати європейську спільноту.

Для більш ефективного вирішення проблемних питань Комітет регіонів має в своєму складі такі комісії [6, с. 30-31]:

- Комісія I - регіональна політика, структурні фонди, економічне і соціальне єднання, міжрегіональне співробітництво.
- Комісія II - сільське господарство, аграрний розвиток, рибальство.

- Комісія III - трансєвропейські магістралі, транспорт, інформаційна політика.
- Комісія IV - планування міст, енергетика, навколишнє середовище.
- Комісія V - соціальна політика, охорона здоров'я, захист прав споживачів, туризм.
- Комісія VI - зайнятість, економічна політика, єдиний ринок, промисловість.
- Комісія VII - освіта, культура, молодіжна політика, спорт, громадянські права.
- Спеціальна комісія - взаємодія з іншими інститутами ЄС; участь в обговоренні питань реформування інститутів управління ЄС.

Діяльність Комітету регіонів відбувається у взаємодії з генеральним директором XVI Комісії ЄС (комісар з питань регіональної політики - Мішель Барн'є, Франція) та Комітетом Європейського парламенту з регіональної стратегії. Оскільки Комітет регіонів не є головним інститутом ЄС, має тимчасово лише консультативні функції, його сфера повноважень невелика порівняно з Радою та Комісією. До цього слід додати, що в Європі існують й інші наднаціональні, неурядові організації регіонального розвитку: Асоціація європейських прикордонних регіонів, Асамблея Європейських регіонів, Асоціація регіонів традиційної промисловості. Крім того, з 1958 року в Європі існують європейські регіони - "єврорегіони", що об'єднують прикордонні регіони окремих держав як ЄС, так і тих, що не входять до цього.

Єврорегіони - це міждержавні транскордонні регіональні асоціації, які охоплюють прикордонні області і розвиваються за погодженими планами і проектами. Співробітництво відбувається у вигляді розробки спільних комплексних програм економічної, культурної та гуманітарної взаємодії, конкретних транскордонних проектів, розв'язання проблем зайнятості, інфраструктури, екології [7, с. 66-69]. Перший єврорегіон - EUREGIO - був заснований у 1958 р., коли до його складу ввійшли території ФРН та Нідерландів. Для управління регіоном утворено адміністративні органи. В межах єврорегіону було розроблено ряд програм фінансування: INTERREG-1 та INTERREG-2. Зараз впроваджується друга програма, пріоритетними напрямками якої є: просторовий розвиток та інфраструктура; економіка, технології та інновації; екологія, природа та сільське господарство; підвищення кваліфікації та ринок праці; соціокультурна інтеграція [8, с. 87-88]. Як наслідок, відбувся розвиток співробітництва на всіх рівнях, саме це співробітництво здійснювалося на основі конкретних проектів, поглиблювався зв'язок між містами регіонів. Досить успішними виявилось формування єврорегіонів SARLOR-LUX Euroregion, Regio-Baseliensis, єврорегіону Баренцового моря тощо. Формування єврорегіонів сприяло вирівнюванню рівня розвитку окремих регіонів, подоланню поділу їх на "бідні" та "багаті".

Українські регіони також беруть участь у транскордонному співробітництві шляхом членства в двох єврорегіонах: міжнародній асоціації "Карпатський єврорегіон" та єврорегіон "Буг". В "Карпатський єврорегіон", крім України (4 області), входять регіони Угорщини, Польщі, Словаччини та Румунії. Головними цілями цього єврорегіону є:

- розробка конкретних планів співробітництва, в якому заінтересовані його учасники;
- розширення громадських контактів, включаючи контакти між спеціалістами різних галузей;
- посилення добросусідських відносин між народами;
- визначення потенціальних галузей прикордонного співробітництва, що здійснюється на багатосторонній основі, реалізації конкретних проектів;
- налагодження контактів учасників об'єднання з міжнародними організаціями, інститутами, агентствами.

З 1992 р. почалося формування єврорегіону "Буг" (Польща, Україна, Білорусь). Головними завданнями єврорегіону "Буг" є:

- розробка стратегії розвитку, створення інформаційної бази єврорегіону;
- організація рекламної кампанії єврорегіону та залучення іноземних інвестицій;

- розробка проектів комунікаційної інфраструктури;
- розробка і реалізація екологічних проектів, у тому числі - "Чистий Буг" [7].

Отже, Україна активно включилася в європейський процес співробітництва регіонів. Можливо, саме співпраця в сфері регіональної політики стане фундаментом європейського вибору України та її інтеграції до ЄС.

Разом з тим слід наголосити, що регіональна політика ЄС не існує автономно від інших напрямів і тісно пов'язана з аграрною політикою та політикою розширення Європейського Союзу, складає з ними та іншими напрямками (політика безпеки й оборони, політика заради поступу) інтегративну стратегію розвитку ЄС.

Спільна аграрна політика країн-членів безпосередньо стосується регіональної політики, оскільки значна частина коштів, що витрачалися на аграрну політику (від 67% у 1992 р. до 47% у 1999 р. бюджету ЄС) позитивно впливала на вирішення комплексу проблем окремих регіонів. Принципи єдності ринку, стабільна аграрна інфраструктура, пільгові митні тарифи, фінансова солідарність сприяли піднесенню аграрного сектора та відповідно вплинули на розвиток аграрних регіонів ЄС. В контексті регіональної політики ЄС інтеграція аграрного сектора сприяла поділу сільського господарства Союзу на регіони товарного інтенсивного виробництва (зі значними механізованими господарствами) і великі за територією слаборозвинені витратні регіони. Основу аграрного сектора останніх складають дрібні малорентабельні господарства, що не забезпечують повної зайнятості та необхідного рівня прибутків. Існування таких полярних за виробничими характеристиками агро регіонів потребує міжурядової координації регіональної політики окремих держав, що найефективніше спрацює на наднаціональному рівні управління.

Аграрна політика та розвиток регіонів ЄС актуалізуються у зв'язку з розширенням Європейського Союзу - вступом до його складу нових країн-членів, кожна з яких має свій комплекс проблемних питань, в тому числі етнорегіональних та сільськогосподарських.

Розширення ЄС - це процес набуття членства в Європейському Союзі тринадцятьма країнами Центральної та Східної Європи, які відповідно до Гельсінкського саміту ЄС 1999 р. розподілені на дві черги інтеграції. До першої увійшли Естонія, Кіпр, Польща, Словенія, Угорщина, Чехія, до другої - Болгарія, Латвія, Литва, Мальта, Румунія, Словаччина, Туреччина. В контексті даного дослідження процес розширення цікавий тим, що збільшення кількості країн-членів до 25-30 принесе з собою як позитив єднання європейських народів та створення системи спільної безпеки, так і негатив структурованого членства в ЄС. Вже зараз проти розширення в цілому, або проти окремих питань, пов'язаних з ним, виступають Греція, Португалія, Іспанія - найбільші реципієнти регіональних та аграрних витрат бюджету ЄС. Кандидатами до вступу є країни з порівняно витратним аграрним сектором, високим рівнем безробіття, значними економічними проблемами. Показник ВВП цих країн на душу населення коливається в межах 23-60% від середнього по ЄС (Чехія - 60%, Польща - 39%, Угорщина - 49%). Сумарний ВВП всіх країн-кандидатів складає лише 7% від загального ВВП ЄС. Це є однією з причин загострення проблем європейської регіоналізації. Як приклад, можна навести об'єднання західних на східних земель Німеччини, коли сотні мільярдів ДМ вкладено урядом ФРН та ЄС в економіку східних земель, але ці регіони ФРН й досі суттєво відстають від західних земель. Зараз регіональні економічні проблеми країн ЄС (захід-схід ФРН, індустріальна Північ - аграрний Південь Італії, Уельс - Шотландія - Англія у Великій Британії тощо) вдається якщо не повністю вирішувати, то хоча б тримати в контрольованому руслі. Розширення може прискорити негативні політичні процеси, які ЄС навпаки мав би послабити. Це передусім активізація національних регіональних рухів в державах Європи, що виступають за утворення національних автономій.

Політичний регіоналізм - явище для Європи не нове, але зараз регіональні рухи набувають все більшої популярності серед населення. Соціал-демократичні уряди більшості країн ЄС все частіше піддаються критиці правими партіями, і не в останню чергу - за стратегію розширення. Вже зараз консервативні партії, що складають більшість у Європейському Парламенті, мають можливість впливати на прийняття рішень. Законо-

давчі та виконавчі органи - Рада та Комісія ЄС утворені з представників урядів 15 країн-членів відповідно до квот, визначених Амстердамською Угодою 1997 р. Але невідомо, які зміни можуть відбутися під час наступних парламентських виборів та формування нових урядів. Наприклад, в Італії, де досить популярна партія "Вперед, Італіє" на чолі з С.Берлусконі виступає проти соціал-демократичних гасел лівоцентристського уряду. Ця політична організація вимагає переведення регіонального співробітництва в транс-кордонний вимір, утворення в Європі масштабних єврорегіонів певних країн-лідерів тим самим загрожуючи самій суті ЄС. Лейбористські нововведення в регіональному управлінні Великої Британії - формування національних парламентів Уельсу, Шотландії, самоврядних структур управління Північної Ірландії - не принесли значних дивідендів уряду Е.Блера та не вгамували сепаратистських настроїв цих суб'єктів.

Тому процес розширення ЄС, по-перше, може мати тенденцію до уповільнення, з огляду на етнонаціональні особливості країн. А, по-друге, розширення може спричинити розділ ЄС на три групи країн-членів: багату Північ Європи, "старий" бідний Південь, "новий" бідний Схід. Це можливий варіант подій, до якого апелюють противники розширення. Прихильники ж розширення справедливо протиставляють песимістичним прогнозам макроекономічні вигоди від подолання економічних бар'єрів між державами саме завдяки діяльності інститутів ЄС, що складають десятки мільярдів євро щорічно. Ці кошти можна буде залучати до вирівнювання регіонів як 15 нинішніх країн ЄС, так і 25-30 країн в майбутньому. В 1997 р. Європейська комісія розробила стратегічний документ "Порядок денний 2000", в якому передбачено витрати на підготовку кандидатів на вступ у розмірі 7 млрд. євро, і визначила першочерговим завданням підвищення ролі інститутів ЄС. В контексті регіональної політики має зрости вага Європейського парламенту та Комітету регіонів, через які ЄС з'єднає інтереси різних територій в спільні об'єднані прагнення європейських народів.

У "Порядку денному" виділяють два головних напрями регіональної політики ЄС [5]. По-перше, це надання конкретним країнам і регіонам фінансової допомоги для розвитку проблемних територій і, по-друге, координація і безпосередній контроль за використанням інвестицій (через право скасування і зміни рішень регіональної влади). Принципи регіональної політики в межах програми можна узагальнено визначити, як:

- пріоритетність розвитку найменш розвинутих регіонів Союзу і відповідна концентрація ресурсів структурних фондів на відсталі території;
- тісна координація дій між трьома основними інститутами ЄС, що визначають регіональну політику: Комісією ЄС, національними урядами країн-членів ЄС, органами влади на місцях;
- субсидіарність, що передбачає передання до вищого рівня прийняття рішень лише тих проблем, що не можуть бути вирішені національними урядами самостійно, в той же час розробка проектів рішень відбувається й на регіональному рівні;
- поглиблення взаємодії між інститутами ЄС, відповідальними за реалізацію регіональної і галузевої політик, усунення протиріч між законами ринкової конкуренції та тими заходами регіональної політики, що спрямовані на підтримку неконкурентоспроможних територій;
- поєднання регіональної політики ЄС з соціальною спрямованістю внутрішньої політики окремої країни-члена ЄС.

Аналіз регіональної політики ЄС свідчить, що політиками Європи вперше було знайдено найоптимальніші рішення у подоланні економічних протиріч та проблем. Такі рішення завжди базуються на суспільній підтримці самої ідеї єднання народів Європи, європейських країн у спільний політико-економічний простір.

Досвід розробки регіональної політики ЄС надзвичайно актуальний для української політичної та економічної еліти з точки зору впровадження у вітчизняну регіональну політику позитиву європейських структур управління, особливо в контексті проголошеного Президентом України та Кабінетом Міністрів України пріоритетного напря-

му - інтеграції до Європейського Союзу. В Посланні Президента України до Верховної Ради України 2000 р. "Україна: поступ у ХХІ століття" наголошується, що "особливе значення має послідовна політика України щодо зближення з Європейським Союзом, набуття статусу асоційованого, а згодом повноправного члена ЄС" [9]. Курс на інтеграцію є також складовою частиною урядової програми дій "Реформи заради добробуту": "поглиблення європейської інтеграції та розширення Європейського Союзу, його безпосереднє наближення до кордонів України створює додаткові передумови для активізації її участі в інтеграційних процесах, адаптації законодавства України до законодавства ЄС, що є одним з важливих інструментів створення в Україні цивілізованої правової системи" [10].

Існують об'єктивні перешкоди процесу набуття Україною членства в ЄС, зокрема певна невідповідність вітчизняної правової бази нормам ЄС у сфері регіональної політики, економічні проблеми, недостатня розвиненість громадських об'єднань та політичних партій як гарантів демократії. Проте жодна з впливових політичних сил в Україні не виступає проти інтеграційних процесів в ЄС, що декларується в програмних документах партій. На державному рівні також здійснюються відповідні заходи. Свідченням цього є підписання Угоди про Партнерство та Співробітництво (УПС) у 1994 р. Але ратифікована ця Угода Верховною Радою України була в 1996 році. Вона набула чинності 1 березня 1998 р., лише через чотири роки після підписання. Під впливом певних об'єктивних та суб'єктивних причин було згаяно час, та надто втрачено ініціативу.

Але ЄС робить новий крок назустріч - приймає Спільну Стратегію ЄС щодо України (грудень 1999 р.), яка регламентує норми двосторонніх відносин. Це є підтвердженням курсу ЄС щодо підтримки України на шляху соціально-економічних перетворень, який розпочався у 1991 р., коли ЄС першим визнав демократичний характер Всеукраїнського референдуму щодо незалежності.

Нині існує чітке усвідомлення лідерами ЄС того факту, що Україна має сталий напрям демократичного розвитку і потребує підтримки з боку західних демократій. Тому в контексті європейського вибору України, приймаючи гасло "ЄС: від Союзу країн до Союзу регіонів", з врахуванням досвіду ЄС потрібно внести суттєві корективи в регіональну політику, зробити її одним з пріоритетних напрямів державної політики, інституційно закріпити державний характер такої політики. Для впровадження визначеного політичного курсу інтеграції, підтримуваного більшістю населення України - входження до союзу передових країн Європи - потрібне не тільки декларування намірів, а й дійова регіональна політика України. З огляду на досвід ЄС, на думку автора, необхідно створити самостійний виконавчий інститут на рівні міністерства з питань регіональної політики, що має узагальнити зусилля Адміністрації Президента, уряду, Координаційних Рад, Асоціацій, Фондів, місцевих представництв цих органів в єдиній загальнодержавній управлінській структурі. Водночас підвищуються вимоги до управлінських кадрів різних рівнів, до освітнього рівня державних службовців, знання ними іноземних мов, володіння електронними засобами зв'язку тощо. Все це сприятиме поступальному розвитку нашої Батьківщини у союзі з демократичними європейськими державами.

Список використаної літератури

1. Європейський Союз. Консолідовані договори. - К.: Вид-во "Port-Royal", 1999. - 206 с.
2. *Иванов И.Д.* Европа регионов. - М.: Междунар. Отношения, 1998. - 192 с.
3. EC economic data pocket book. European Commission. Eurostat. № 10, 1999. - 64 с.
4. Wallace H., Wallace W. Policy-Making in the European Union. - Oxford: Oxford university press, 1998. - 510 p.
5. Regional development strategy. A European perspective / edited by J. Alden and Philip Boland. - London, Regional Studies Association, 1996. - 322 p.
6. Serving the European Union. Second edition. European Communities, 1999. - 40 p.
7. *Петренко З.* Прикордонні регіони як нова форма міжнародної інтеграції / Економіка України. - № 12. - 1999.

8. *Лько І.* Добрий сусід. Історичний досвід євро регіонів - на український ґрунт / Людина і влада. - № 11-12. - 1999.

9. Україна: поступ у ХХІ століття. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 роки. Послання Президента України до Верховної Ради України 2000 рік // Уряд. кур'єр. - 2000. - 23 лют.

10. Програма діяльності Кабінету Міністрів України "Реформи заради добробуту" / Проект // Уряд. кур'єр. - 2000. - 15 берез.